

HETI-tiedepalsta

HETI-tiedepalstalla kerrotaan koirien jalostukseen ja hyvinvointiin liittyvistä tutkimustuloksista ja ajankohtaisista asioista. Palstaa ylläpitää Caniksen yhteistyökumppani Kokonaisvaltaisen koiranjalostuksen tuki - HETI ry, jonka päämääränä on edistää eettisten näkökohtien huomioonottamista koiranjalostuksessa ja parantaa tulevien koirasukupolvien terveyttä ja hyvinvointia lisäämällä yleistä tietotaitoa koiranjalostusasioissa. Yhdistys seuraa alan tutkimusta, järjestää koulutuspäiviä sekä tuo tutkimustuloksia ymmärrettävinä jokaisen kiinnostuneen saataville. Tutustu yhdistykseen internetissä osoitteessa www.koiranjalostus.fi.

Seiskarinkoira malliesimerkkinä terveen kannan jalostuksesta

Katariina Mäki 2011

Seiskarinkoiria jalostetaan kaikkien terveen jalostuksen sääntöjen mukaan, perinnöllistä monimuotoisuutta vaalien. Ulkomuodossa sallitaan suuretkin vaihtelut, mutta terveydestä ja luonteesta ei tingitä. Onko tämä mahdollistakaan? Tutustutaanpa seiskarinkoiriin paremmin.

Alkuperäisiä seiskarinkoiria käytettiin hylkeenpyyntiin

Koiria on käytetty apuna hylkeiden pyynnissä Itämeren alueella tuhansien vuosien ajan. Tunnetuinta koiran käyttö on ollut Suomenlahden ulkosaarilla ja rannikkoalueilla, joilla on pyydetty norppia. Ennen toista maailmansotaa Suomen hallussa olleet ulkosaaret evakuoitiin, ja lähes kaikki saarten koirat hävitettiin tai ne katosivat.

Seiskarin saarelta kotoisin oleva Leo Sipilä alkoi 1990-luvulla etsiä seiskarilaisten koirien tuntomerkkeihin sopivia koiria, lähinnä läntisen Suomen alueelta, jonne seiskarilaisia koiria oli perimätiedon mukaan aikanaan annettu. Sipilä löysi muutamia kymmeniä koiria, joiden pohjalta ryhdyttiin luomaan uutta seiskarinkoirien kantaa. Tätä varten perustettiin vuonna 1999 Seiskarinkoirakerho ry.

Tiedot seiskarinkoirista perustuivat Sipilän isältään ja muilta vanhemmilta hyljemiehiltä ja seiskarilaisilta saamaan muistitietoon ja valokuvaan. Näiden tietojen perusteella luotiin pohja ja alustava rotukuvaus seiskarinkoiralle. Apuna oli Suomen Pystykorvajärjestö.

Vuonna 2003 Seiskarinkoirakerho käynnisti Suomenlahden alkuperäisiin hyljekoiriin liittyvän perimätiedon etsimiseksi ja tallentamiseksi tutkimuksen, jolle se sai pientä tukea Opetusministeriöltä. Tutkimuksessa kerätty aineisto on yhdistetty Sipilän aineiston kanssa tutkimuskäyttöön tarkoitetulle cd-romille, joka sisältää myös aineistoon perustuvan, Juha Rosenqvistin tekemän selvityksen ja päätelmät Suomenlahden hyljekoirista - niiden historiasta, ominaisuuksista ja käytöstä.

Hyljekoira vainusi hylkeen pesän jopa kilometrien päästä

Koiria käytettiin hylkeenpyynnissä niiden hyvän hajuaistin vuoksi. Ne etsivät jäältä hylkeitä ja niiden hengitysreikiä. Pynnin aikana koira liikkui lähellä isäntäänsä joko samansuuntaisesti tai ristiin pyytäjän kanssa. Se pysytteli näköetäisyyden päässä ja seurasi pyytäjän merkkejä sekä haki vainua aina tuulen alapuolelta. Koira pystyi vainuamaan hylkeen pesän jopa muutaman kilometrin päästä. Myös nykyisten meripelastuskoirien tiedetään vainuavan ihmisen jopa useamman kilometrin päästä.

Koiria ei varsinaisesti koulutettu, vaan ne oppivat hylkeiden jäljittämisen vanhempien koirien esimerkkiä seuraamalla. Koirilta edellytettiin kuitenkin yhteistyökykyä ja tottelevaisuutta. Saatavilla olevan tiedon perusteella hyljekoirilla ei ollut varsinaisia hylkeenpyyntiominaisuuksia, vaan niiden saalistuskäyttäytyminen oli tyypillistä metsästuspystykorvan käyttäytymistä.

Luonnonvalinta sääteli koirien jalostusta

Kaikki ulkosaarten koirat pohjaavat todennäköisesti Suomenlahden rannikkoalueella eläneestä pystykorvaisesta, hylkeiden pyynnissä hyödynnettävästä maatiaiskannasta. Saarilla koirat ovat liikkuneet laumoissa ja lisääntyneet melko vapaasti keskenään. Suunniteltujen astutusten merkitys lienee koko koirakannan kannalta ollut varsin vähäinen, vaikka tällaisestakin aineistossa on maininta. Saarten ja rannikon välillä on ollut yhteyksiä, ja myös koiria on tuotu rannikkoalueelta saarille. Saarten koirakantojen voi olettaa saaneen uutta perimää melko useastikin, mikä osaltaan on pitänyt koirakannan kirjavana sekä perimän monipuolisena ja terveenä.

Kirjallisen aineiston sekä muisti- ja perimätiedon mukaan Suomenlahden ulkosaarten hyljekoirat olivat joitain poikkeuksia lukuun ottamatta pystykorvaisia, väritykseltään tummia ja muistuttivat lappalaisten koiria. Saarilla oli kuitenkin myös muunnäköisiä koiria, ja vaikka kaikkia ei olisikaan käytetty hylkeenpyynnissä, vapaana liikkuvat koirat ovat kullakin saarella muodostaneet oman yhtenäisen populaationsa, jossa erinäköiset koirayksilöt ovat suurella todennäköisyydellä sekoittuneet keskenään. Vaihtelusta huolimatta koirien perustyyppi on ollut saarilla varsin yhtenäinen, eroja oli lähinnä värityksessä ja karvan pituudessa.

Yksinkertainen ja toimiva jalostusstrategia

Sipilä löysi siis muutamia kymmeniä mustia pystykorvia, joissa oli myös valkoista. Näistä perustettiin nykyisten seiskarinkoirien kanta. Löydetyistä koirista jalostukseen käytettiin noin kymmenkuntaa koira.

Jalostusstrategiaksi muotoutui Lauri Vuolasvirran jo 1950-luvulla Suursaaren hyljekoirista esittämä suunnitelma: käyttökokeen selvittäneistä koirista luodaan kanta, ja koirien ulkonäölle ei jalostuksessa aseteta vaatimuksia. Useiden sukupolvien jälkeen koirien ulkonäkö alkaisi

luonnostaan yhdenmukaistua.

Seiskarinkoirienkin kohdalla luovuttiin kaikista väri vaatimuksista. Samoin luovuttiin myös "uskosta", että nykyiset koirat olisivat Seiskarin saarella eläneiden koirien jälkeläisiä. Vaikka Seiskarista olisikin 1930-luvulla tuotu koiria Varsinais-Suomeen, niin ilman järjestäytyneitä toimintaa näitä koiria ei olisi ollut enää 60 vuoden jälkeen jäljellä. Sipilän keräämät mustat pystykorvat ovat mitä suuremmalla todennäköisyydellä olleet sekarotuisia pystykorvia, jotka rakenteeltaan ja luonteeltaan muistuttivat alkuperäisiä koiria.

Seiskarinkoirakerhon ylläpitämään rekisteriin otetaan edelleen vuosittain tyyppiin sopivia uusia kantakoiria. Jalostuksessa on käytetty myös muita rotuja, kuten mustaa hirvikoiraa ja lapinporokoiraa. Valtaosa kantakoirista on kuitenkin ollut sekarotuisia, joiden taustalla on ollut pääasiassa eri pystykorvia.

Kerho päättää kaikki jalostusyhdistelmät

Vuodesta 2003 seiskarinkoirien jalostus on tapahtunut tiukasti kerhon ohjauksessa. Ulkonäöllinen kirjavuus sallitaan, mutta terveydestä, luonteesta ja perimän monimuotoisuudesta ei tingitä. Vuonna 2009 luovuttiin seiskarinkoiran vanhasta rotumääritelmästä ja otettiin tilalle vapaamuotoisempi "Seiskarinkoiran määritelmä". Pitkän tähtäimen tavoitteena on palata alkujuurille ja luoda seiskarinkoirasta keskikokoinen, terverakenteinen pystykorva, jollaisia koirat alkujaan ovat olleetkin.

Tällä hetkellä seiskarinkoiria on runsaat 300. Kerho päättää kaikki jalostusyhdistelmät keskitetysti. Tämä on ollut ainoa mahdollisuus estää sukusiitosta ja huolehtia pienen koirakannan perimän monimuotoisuudesta.

Ehdottomana periaatteena on pidetty, että syntyvien pentujen sukutauluissa ei saa olla yhteisiä sukulaisia ennen neljättä polvea, ja tällöinkin sukupuussa pitäisi isovanhemmissa tai kolmannessa polvessa olla rotuun otettuja kantakoiria - joiden perimä on siis täysin uutta. Käytännössä sukulaissuhteita on sukutauluissa vältetty niin pitkälle kuin mahdollista. Muita jalostussuosituksia on vain muutama: terve, luonteeltaan tyypillinen, vähintään 2-vuotias koira, jolla on aiemmin ollut korkeintaan yksi pentue. Lisäksi nartun edellisen pentueen syntymästä tulee olla kulunut vähintään kaksi vuotta. Näin pyritään saamaan mahdollisimman laaja kirjo koirista jalostukseen sekä antamaan mahdollisille perinnöllisille sairauksille aikaa tulla ilmi ennen koiran jalostuskäyttöä.

Astutettavilta koirilta ei tähän mennessä ole vaadittu rutiininomaisia terveystutkimuksia, koska kannassa ei ole ilmennyt terveysongelmia kuin yksittäistapauksina. Tilannetta seurataan jatkuvasti. Yhdessä pentueessa on esiintynyt kroonista haimatulehdusta. Koko pentue sekä vanhempien mahdolliset muut jälkeläiset on suljettu jalostuskäytöstä. Lisäksi yhdellä koiralla on diagnosoitu epilepsia.

Kerhon ja koiranomistajien piirissä ollaan tyytyväisiä suhteellisen helppoon ja terveeseen koiraan, jonka kanssa voi harrastaa kaikenlaista näyttelyitä lukuun ottamatta.

Elinvoimaisen ja terveen koirakannan aikaansaaminen ja ylläpitäminen on mahdollista. Sen

tärkeimmät edellytykset ovat laaja jalostuspohja sekä avoin tiedonkulku, jonka avulla perinnöllisiin sairauksiin ja luonneongelmiin päästään kiinni ennen kuin ne saavat liian laajaa jalansijaa. Näin toimii myös luonnonvalinta: heterotsygotiaa säilyttäen ja elinvoiman kannalta haitallisimpia piirteitä karsien. Monilla ongelma-alleleillakin on elimistössämme tärkeitä tehtäviä, kunhan ne pysyvät perimässämme yksinkertaisina. Kun jalostuspohja on laaja, todennäköisyys haitallisten alleelien esiintuloon on hyvin pieni eikä ylenmittaista jalostuskarsintaa tarvita.

Hatunnosto Seiskarinkoirakerholle!

Artikkeli perustuu pääosin cd-romppuun (Rosenqvist ja Seiskarinkoirakerho 2006. Suomenlahden hyljekoirat) jota voi tilata Seiskarinkoirakerholta (www.seiskarinkoirakerho.fi).